

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
№ 34 Б А С П А С Ө З Р Е Л И З І
2014 жылғы 17 сәуір**

Қаржы нарығындағы ахуал туралы

1. Инфляция

Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің ресми деректері бойынша 2013 жылғы наурызда инфляция 1,0% (2013 жылғы наурызда – 0,2%) болды. Бұл ретте азық-түлік тауарларының бағасы 1,3% (0,2%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар 1,0% (0,2%) өсті. Ақылы қызмет көрсету тарифтері 0,5% (0,0%) өсті.

Азық-түлік тауарлары нарығында 2014 жылғы наурызда көбінесе жемістер мен көкөністер 5,1%, оның ішінде пияз – 12,1%, орамжапырақ – 9,0%, картоп – 6,8%, қант – 5,8%, балық және теңіз өнімдері – 1,8%, күріш – 1,7%, сүт өнімдері – 1,2%, ұн – 0,9%, нан – 0,8% қымбаттады. Бұдан басқа, темекі бұйымдарының бағасы – 1,5% өсті. Жұмыртқаның бағасы 2,8%, қарақұмық жармасы – 1,5% және күнбағыс майы – 0,6% төмендеді.

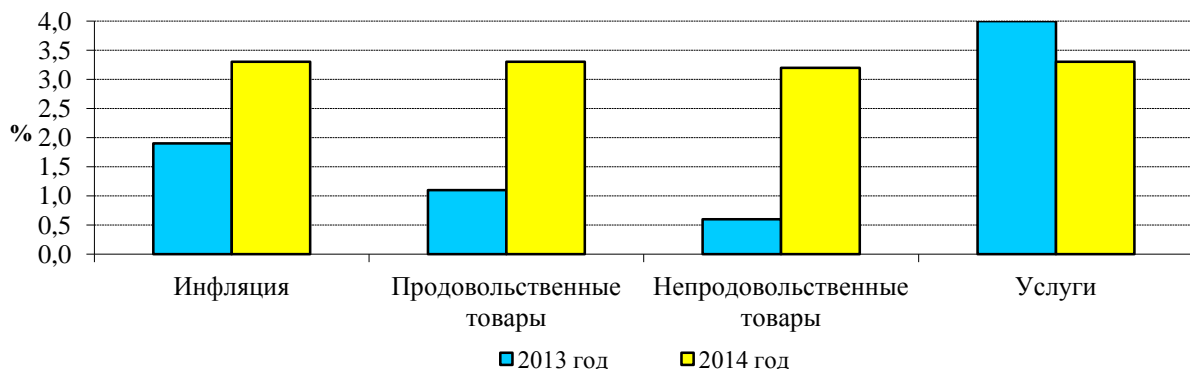
Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында сыртқы киім бағасы 1,1%, аяқ киім – 0,6%, тұрмыстық үй заттары – 1,5%, оның ішінде тұрмыстық аспаптар және жөндеу – 1,3%, жуу және тазалау құралдары – 1,4%, сондай-ақ дәрі-дәрмектер – 1,3% қымбаттады. Бензиннің құны өзгерген жоқ, дизель отыны – 0,1% төмендеді.

Ақылы қызмет көрсету тобында тұрғын үй-коммуналдық саладағы қызметке ақы төлеу 0,4%-ға өсті. Бұл ретте қоқыс жинағаны үшін тарифтер 5,2%, тұрғын үйді жалға алу – 0,8% және тұрғын үйді ұстау – 0,2% өсті. Бұдан басқа, 2014 жылғы наурызда медициналық қызмет көрсету бағасы 2,0%, көлік қызметі – 0,9%, мейрамханалар және қонақүйлер – 0,8% қымбаттады.

2014 жылғы қаңтар-наурызда инфляция 3,3% (2013 жылғы қаңтар-наурызда – 1,9%) болды. Азық-түлік тауарлары 2014 жылдан бастап 3,3% (1,1%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 3,2% (0,6%), ақылы қызмет көрсету – 3,3% (4,0%) қымбаттады (1-график).

1-график

2013 және 2014 жж. қаңтар-наурыздағы инфляция және оның құрамдас бөліктері

Инфляция	Азық-түлік тауарлары	Азық-түлікке жатпайтын тауарлар	Қызмет көрсету
	2013 жыл	2014 жыл	

2014 жылғы наурызда инфляция жылдық көрсетуде 6,2% (2013 жылғы желтоқсанда – 4,8%) болды. Азық-түлік тауарлары соңғы 12 айда 5,5 (3,3%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 6,0% (3,3%), ақылы қызметтер – 7,3% (8,0%) қымбаттады.

2. 2013 жылғы төлем балансы және сыртқы борыш

2013 жылдың нәтижесі бойынша ағымдағы операциялар шоты 117,8 млн. АҚШ долл. мөлшеріндегі дефицитпен қалыптасты, ал 2012 жылы ағымдағы шоттың оң сальдосы 1,1 млрд. АҚШ долл. құрады.

Ағымдағы операциялар балансының нашарлауы сауда балансы профицитінің қысқаруы есебінен болды. Тауарлар экспорты 4,1%-ға азайған және олардың импорты 1,9%-ға ұлғайған кезде сауда операцияларының оң сальдосы 33,7 млрд. АҚШ долл. дейін 11,7% төмендеді (2012 жылы 38,1 млрд. АҚШ долл.).

Тауарлардың ресми экспорты 82,5 млрд. АҚШ долл. дейін 4,6% қысқарды, оның ішінде 55,2 млрд. АҚШ долл. (немесе 66,9%) мұнай және газ конденсатының экспортына тиесілі. Brent сұрыпты мұнайдың әлемдік бағасының орташа деңгейі бір баррель үшін 108,9 АҚШ долл. құрады, бұл 2012 жылғыдан (бір баррель үшін 112,0 АҚШ долл.) 2,8% аз.

Ресми сауда статистикасымен тіркелген тауарлар импорты 5,4% ұлғайып, 48,9 млрд. АҚШ долл. құрады.

Бастапқы кірістердің 25,3 млрд. АҚШ долл. құраған теріс сальдосы басым түрде резидент еместерге тікелей инвестициялардан кірістер төлеудің 2012 жылғы 24,7 млрд. АҚШ долларынан 2013 жылғы 22,7 млрд. АҚШ долларына дейін қысқаруы (8,2%) есебінен 9,8% төмендеді.

Ағымдағы шоттың басқа құрамдас бөліктері бойынша халықаралық қызмет көрсетулердің және қайталама кірістердің теріс дисбаланстары тиісінше 6,9 млрд. АҚШ долл. және 1,6 млрд. АҚШ долл. құрады.

Қаржылық шот (Ұлттық Банктің резервтік активтері мен операцияларды есептемегенде) 2013 жылы 3,6 млрд. АҚШ долл. мөлшеріндегі теріс сальдомен қалыптасты (2012 жылы 0,9 млрд. АҚШ долл. оң сальдо). Сонымен бірге қаржы операциялары бойынша капиталдың таза әкелінуі немесе «қалған елдердің таза қарыз алуы» қалыптасты¹.

Шетелдік тікелей инвестициялар бойынша міндеттемелердің активтерден басым өсуі нәтижесінде 7,8 млрд. АҚШ долл. теріс баланс қалыптасты. «Активтер мен міндеттемелердің» қағидаты бойынша есепке алу кезінде тікелей инвестициялау операциялары бойынша қаржы активтерін таза сатып алу (өсуі) 2012 жылғы деңгейге жуық, 1,9 млрд. АҚШ долл. болып қалыптасты. Шетелдік тікелей инвестициялар бойынша міндеттемелерді таза қабылдау (өсуі) 9,7 млрд. АҚШ долл. құрады (2012 жылы 13,8 АҚШ долл.).

Тікелей инвестициялардың «салымдар бағыттары» қағидаты бойынша есепке алу тұрғысынан алғанда шетелдік тікелей инвестициялардың жалпы әкелінуі 2012 жылмен салыстырғанда 2013 жылы 16,6% қысқарып, 24,1 млрд. АҚШ долл. құрады. Өзара фирмааралық міндеттемелер бойынша негізгі борышты өтеуді ескергенде, Қазақстанға тікелей инвестициялардың таза әкелінуі 10,2 млрд. АҚШ долл., ал шетелге таза әкетілуі 2,4 млрд. АҚШ долл. құрады.

Портфельдік инвестициялар активтер өсуінің олар бойынша міндеттемелердің өсуінен асып кетуі салдарынан 6,0 млрд. АҚШ долл. (2012 жылы 17,4 млрд. АҚШ долл.) оң сальдомен қалыптасты. Активтерді 8,5 млрд. АҚШ долл. сомада таза сатып алу (ұлғаю) Ұлттық қордың шетелдік активтерінің 7,7 млрд. АҚШ долл. және резидент еместердің

¹ төлем балансының жаңа әдіснамасына сәйкес қаржы шотының және оның құрамдас бөліктері сальдосының теріс белгісі таза қарыз алудың (міндеттемелердің активтерден басым өсуі) халықаралық инвестициялық позицияның нашарлауына және елдің таза сыртқы борышының өсуіне ықпал ететінін көрсетеді

банктердің портфеліндегі борыштық бағалы қағаздарының 0,6 млрд. АҚШ долл. өсуі есебінен қамтамасыз етілді.

Портфельдік инвестициялар бойынша 2,5 млрд. АҚШ долл. міндеттемелерді таза қабылдауы (өсуі) шетелдік нарықтарда, басым түрде банктік емес сектор кәсіпорындарының борыштық бағалы қағаздар шығаруына байланысты болды. Резиденттердің бұрын шығарылған қағаздарды өтеуі және сатып алуы 2013 жылғы, жалпы сомасы 5 млрд. АҚШ долл. жуық болатын шығарылымды орналастыру есебінен міндеттемелердің өсуін ішінара нивелирледі.

Басқа инвестициялар бойынша теріс баланстың 2012 жылғы 4,7 млрд. АҚШ долларынан 2013 жылғы 1,8 млрд. АҚШ долларына дейін төмендегені тіркелді.

2013 жылғы 31 желтоқсанда жалпы сыртқы борыш 148,7 млрд. АҚШ долл. құрады, оның 5,7 млрд. АҚШ долл. (немесе 4%-ы) мемлекеттік сектордың сыртқы борышын (ҚР Үкіметінің және Ұлттық Банкінің міндеттемелері), банк секторының (бұдан әрі – «Банктер»)² борышын - 11,2 млрд. АҚШ долл. немесе 7%-ды, фирмааралық берешекті - 72,7 млрд. АҚШ долл. немесе 49% құрады. Қалған бөлігі «Басқа секторлардың»³ үлестес емес резидент еместер алдындағы берешегін көрсетеді.

2013 жылы жалпы сыртқы борыш «Басқа секторлардың» сыртқы берешегінің 14,0 млрд. АҚШ долл. өсуі есебінен 11,8 млрд. АҚШ долл. ұлғайды. Мемлекеттік сектордың сыртқы борышы 0,2 млрд. АҚШ долл. ұлғайды, «Банктердің» сыртқы міндеттемелері 2,4 млрд. АҚШ долл. төмендеді.

«Банктердің» сыртқы борышының төмендеуі, негізінен сыртқы қарыздардың өтелуімен, сондай-ақ эмитенттердің өз еурооблигацияларын сатып алуы мен өтеуімен қамтамасыз етілді.

2013 жылы «Басқа секторлардың» сыртқы борышының ұлғаюы, негізінен, резиденттердің қарыздарды тікелей инвесторлардан, сол сияқты басқа резидент еместерден тартуы есебінен болды. Борыштың бұл санатының өсуі 11,0 млрд. АҚШ долл. құрады.

Сыртқы борыштың динамикасына қарыздардан басқа, оның ішінде бұрын шығарылған бағалы қағаздарды өтеуді қайта қаржыландыру мақсатында қазақстандық эмитенттердің бағалы қағаздардың халықаралық нарығына жоғарыда көрсетілген белсенді шығу елеулі ықпал етті.

2013 жылғы 31 желтоқсанда жалпы сыртқы борыштың ЖІӨ-ге қатынасы 2012 жылдың аяғындағы 67,4%-ға қарсы 67,6% құрады, ал жалпы сыртқы борыштың тауарлар мен қызметтердің экспортына қатынасы – 149,2%-ға қарсы 168,3%-ды құрады. Фирмааралық берешекті есептегенде, көрсетілген арақатынас 2013 жылдың аяғында тиісінше 34,6% және 86,1%-ды құрады.

Қазақстанның халықаралық инвестициялық позициясының деректеріне сәйкес 2013 жылдың аяғында елдің сыртқы активтерінің көлемі 177,1 млрд. АҚШ долл. құрады, оның ішінде борыштық құралдар бойынша 2012 жылдың осындай көрсеткіштері – тиісінше 163,1 млрд. АҚШ долл. және 122,7 млрд. АҚШ долл. қарсы – 131,5 млрд. АҚШ долл. құрады.

Нәтижесінде, Қазақстанның 2013 жылы таза сыртқы борышы 3,1 млрд. АҚШ долл. ұлғайып, 2013 жылғы 31 желтоқсанда (2012 жылдың аяғындағы 14,2 млрд. АҚШ долл. немесе ЖІӨ-ге 7% қарсы) 17,3 млрд. АҚШ долл. немесе ЖІӨ-ге 8% құрады. Бұл ретте мемлекеттік сектор және «Банктер» бұрынғысынша басқа елдерге қатысты таза кредитор позициясын сақтап отыр.

3. Халықаралық резервтер мен ақша агрегаттары

²Екінші деңгейдегі банктерді және «Қазақстанның Даму Банкі» АҚ енгізілген

³Банктік емес қаржы корпорациялары, қаржылық емес корпорациялар, сондай-ақ үй шаруашылықтары және үй шаруашылықтарына қызмет көрсететін коммерциялық емес ұйымдар енгізілген

2014 жылғы наурызда Ұлттық Банктің халықаралық резервтері ұлғайды. Ұлттық Банктің жалпы халықаралық резервтері 26,5 млрд. АҚШ долл. дейін 2,0%-ға ұлғайды (жыл басынан бері 7,5%-ға ұлғайды). Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері 0,7%-ға ұлғайып, 25,7 млрд. АҚШ долл. құрады (жыл басынан бері 6,3%-ға өсті). Ішкі валюта нарығында валютаны сатып алу және Ұлттық Банктегі Үкіметтің шоттарына валютаның келіп түсу Үкіметтің сыртқы борышына қызмет көрсету, Ұлттық қор активтерін толықтыру, сондай-ақ банктердің Ұлттық Банктегі шетел валютасындағы корреспонденттік шоттарындағы қалдықтардың төмендеуімен бейтараптандырылды. Нәтижесінде таза валюта қорлары (ЕАВ) 2014 жылғы наурызда 1,5%-ға ұлғайды, алтындағы активтер жүргізілген операциялар және оның әлем нарықтарында бағасының өсуі салдарынан 1,5%-ға төмендеді.

2014 жылғы наурызда елдің халықаралық резервтері, жалпы алғанда, Ұлттық қордың шетел валютасындағы активтерін қоса алғанда (алдын ала деректер бойынша 72,8 млрд. АҚШ долл.) 99,3 млрд. АҚШ долларына дейін 1,7%-ға өсті (жыл басынан бері 4,3%-ға өсті).

2014 жылғы наурызда ақша базасы 5,2%-ға кеңейіп, 3408,0 млрд. теңге болды (жыл басынан бері 20,7%-ға кеңейді). Тар ақша базасы, яғни екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерін есептемегендегі ақша базасы 3380,0 млрд. теңгеге дейін 5,0%-ға кеңейді.

2014 жылғы ақпанда ақша массасы 12432,5 млрд. теңгеге дейін 4,6%-ға ұлғайды. Айналыстағы қолма-қол ақшаның көлемі 1399,7 млрд. теңгеге дейін 0,1%-ға ұлғайды, банк жүйесіндегі депозиттер 5,2%-ға өсіп, 11032,8 млрд. теңге болды. Ақша массасы құрылымындағы депозиттердің үлесі 2014 жылғы ақпанда тіркелген айналыстағы қолма-қол ақша көлемінің қысқаруы аясында депозиттер көлемінің өсуі нәтижесінде 2013 жылғы желтоқсандағы 87,0%-дан 2014 жылғы ақпанда 88,7%-ға дейін ұлғайды.

Ақша мультипликаторы 2014 жылғы ақпанда тіркелген ақша массасының өсу қарқынына қарағанда, ақша базасының кеңею қарқынының асып кетуі салдарынан 2013 жылғы желтоқсандағы 4,11-ден 2014 жылғы ақпанның қорытындысы бойынша 3,84-ке дейін төмендеді.

4. Валюта нарығы

2014 жылғы наурызда теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамы 1 АҚШ доллары үшін 181,78–184,08 теңге аралығында өзгерді. Айдың соңында теңгенің биржалық бағамы бір айда 1,1%-ға нығайып, бір АҚШ доллары үшін 182,06 теңге болды.

2014 жылғы наурызда қосымша сауда-саттықтардағы мәмілелерді қоса алғанда, Қазақстан қор биржасындағы биржалық операциялардың көлемі 2014 жылғы ақпанмен салыстырғанда 12,5%-ға ұлғайып, 8,3 млрд. АҚШ долл. болды. Биржадан тыс валюта нарығында операциялардың көлемі 0,9 млрд. АҚШ долл. дейін 34,4%-ға төмендеді.

Жалпы алғанда, ішкі валюта нарығындағы операциялардың көлемі 2014 жылғы ақпанмен салыстырғанда 15,3%-ға төмендеп, 9,2 млрд. АҚШ долл. болды.

5. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы

2014 жылғы наурызда Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын орналастыру бойынша 3 аукцион өткізілді. Онда 9 айлық МЕУКАМ (22,2 млрд. теңге), 12 жылдық МЕУКАМ (20,9 млрд. теңге), 15 жылдық МЕУКАМ (2,0 млрд. теңге) орналастырылды.

Орналастырылған бағалы қағаздар бойынша тиімді кірістілік: 9 айлық МЕУКАМ бойынша – 6,25%, 12 жылдық МЕУКАМ бойынша – 6,80%, 15 жылдық МЕУКАМ бойынша – 7,22% құрады.

Қаржы министрлігінің айналыстағы бағалы қағаздарының көлемі алдыңғы аймен салыстырғанда 0,04% ұлғая отырып, 2014 жылғы наурыздың аяғында 3674,9 млрд. теңге құрады.

Қазақстан Ұлттық Банкінің қысқа мерзімді ноттары.

2014 жылғы наурызда Ұлттық Банктің ноттарын орналастыру бойынша аукциондар өткізілген жоқ.

Нәтижесінде 2014 жылғы наурыздың аяғында айналыстағы ноттардың көлемі 2014 жылғы ақпанмен салыстырғанда өзгерген жоқ және 8,9 млрд. теңге құрады.

6. Банкаралық ақша нарығы

2014 жылғы ақпанда орналастырылған банкаралық депозиттердің жалпы көлемі 2014 жылғы қаңтармен салыстырғанда 1,6%-ға ұлғайып, баламасында 3053,7 млрд. теңге болды.

Теңгемен орналастырылған банкаралық депозиттердің көлемі 50,1%-ға төмендеді және 112,0 млрд. теңге (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 3,7%) болды. Бұл ретте теңгемен орналастырылған банкаралық депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 2014 жылғы қаңтардағы 1,87%-дан 2014 жылғы ақпанда 3,3%-ға дейін өсті.

2014 жылғы ақпанда доллармен орналастырылған депозиттердің көлемі 2014 жылғы қаңтармен салыстырғанда 6,3%-ға төмендеп, 16,4 млрд. АҚШ долл. (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 93,1%) болды. Доллармен орналастырылған депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 2014 жылғы қаңтардағы 0,06%-дан 2014 жылғы ақпанда 0,05%-ға дейін төмендеді.

Ресей рублімен және еуромен орналастырылған депозиттердің көлемі көп емес – орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінен тиісінше 2,1% және 1,1%.

Шетел валютасындағы банкаралық депозиттердің үлесі орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінен 2014 жылғы қаңтардағы 92,5%-дан 2014 жылғы ақпанда 96,3%-ға дейін өсті. Шетел валютасымен резидент емес банктерде орналастырылған депозиттердің үлесі орналастырылған банкаралық депозиттердің жалпы көлемінен 2014 жылғы қаңтардағы 91,7%-дан 2014 жылғы ақпанда 95,0%-ға дейін өсті.

Ұлттық Банк банктерден тартқан депозиттердің көлемі 2014 жылғы ақпанда 2014 жылғы қаңтармен салыстырғанда 53,2%-ға қысқарып, 54,0 млрд. теңгені құрады.

7. Депозит нарығы

Депозиттік ұйымдардағы резиденттер депозиттерінің жалпы көлемі 2014 жылғы ақпанда 11032,8 млрд. теңгеге дейін 5,2% -ға артты. Заңды тұлғалардың депозиттері бір айда 6988,7 млрд. теңгеге дейін 6,6%-ға өсті, жеке тұлғалардың депозиттері 4044,1 млрд. теңгеге дейін 2,9%-ға ұлғайды.

Ұлттық валютамен депозиттердің көлемі 2014 жылғы ақпанда 8,0%-ға 5823,3 млрд. теңгеге дейін (заңды тұлғалар – 7,2%-ға төмендеу, жеке тұлғалар – 9,5%-ға төмендеу) төмендеді, шетел валютасымен – 25,4%-ға 5209,5 млрд. теңгеге дейін (заңды тұлғалар – өсім 30,9%, жеке тұлғалар – өсім 18,1%) өсті. Теңгемен депозиттердің үлес салмағы бір айда 60,4%-дан 52,8%-ға дейін төмендеді.

Халықтың (резидент еместерді қоса есептегенде) банктердегі салымдары 2014 жылғы ақпанда 4083,4 млрд. теңгеге дейін 3,0%-ға ұлғайды. Халық салымдарының құрылымында теңгемен депозиттер 1961,9 млрд. теңгеге дейін 9,5%-ға төмендеді, шетел валютасындағы депозиттер 2121,5 млрд. теңгеге дейін 18,0%-ға көтерілді. Халық салымдарының құрамында теңгедегі депозиттердің үлес салмағы бір айда 54,7%-дан 48,0%-ға дейін азайды.

2014 жылғы ақпанда мерзімді депозиттер 7424,5 млрд. теңгеге дейін 2,2%-ға ұлғайды. Мерзімді депозиттердің құрамында теңгемен депозиттер 3877,0 млрд. теңгеге дейін 8,5%-ға түсті, шетел валютасымен депозиттер 3547,5 млрд. теңгеге дейін 17,1%-ға ұлғайды.

2014 жылғы ақпанда банктік емес заңды тұлғалардың теңгемен мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 4,3% (2014 жылғы қаңтарда – 4,9%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша – 8,2% (7,9%) болды.

8. Кредит нарығы

Банктердің экономиканы кредиттеуінің жалпы көлемі 2014 жылғы ақпанда 12069,4 млрд. теңгені құрап, 6,7% өсті.

Ұлттық валютадағы кредиттердің көлемі 7940,6 млрд. теңгеге дейін 0,3%-ға ұлғайды, шетел валютасындағы кредит көлемі 4128,8 млрд. теңгеге дейін 21,4%-ға өсті. Теңгедегі кредиттердің үлес салмағы бір айда 69,9%-дан 65,8%-ға дейін төмендеді.

Ұзақ мерзімді кредиттеу 2014 жылғы ақпанда 9730,2 млрд. теңгені құрап, 6,0%-ға көтерілді, қысқа мерзімді кредиттеу 2339,2 млрд. теңгеге дейін 9,6%-ға өсті. Ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы бір айда 81,1%-дан 80,6%-ға дейін төмендеді.

Заңды тұлғаларға берілген кредиттердің көлемі 2014 жылғы ақпанда 8279,8 млрд. теңгеге дейін 8,0%-ға артты, жеке тұлғаларға кредиттер 3789,6 млрд. теңгеге дейін 3,8%-ға ұлғайды. Жеке тұлғаларға берілген кредиттердің үлес салмағы бір айда 32,3%-дан 31,4%-ға дейін азайды.

Шағын кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеу 2014 жылғы ақпанда 1370,7 млрд. теңгеге дейін 7,2%-ға ұлғайды, бұл экономикаға берілген кредиттердің жалпы көлемінің 11,4%-ын құрайды.

Салалар бойынша банктердің экономикаға берілген кредиттерінің анағұрлым айтарлықтай сомасы сауда (жалпы көлемдегі үлесі – 19,1%), құрылыс (12,2%), өнеркәсіп (11,4%), көлік (3,7%) және ауыл шаруашылығы (3,5%) сияқты салаларға тиесілі.

2014 жылғы ақпанда банктік емес заңды тұлғаларға ұлттық валютада берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 10,2% (2014 жылғы қаңтарда – 10,5%), жеке тұлғаларға – 20,0% (21,2%) болды.